

LBRIS

We know
books

**Primari de seamă
ai Bucureștiului**

Dragoș Lucian Țigău

**Vintilă
BRĂȚIANU**

**EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2025**

Monedă din aur emisă de Banca Națională a României. Dedicată împlinirii a 150 de ani de la nașterea lui Vintilă Brătianu (2017).

VINTILĂ BRĂTIANU
1867-1930
PRIM-MINISTRU
AL ROMÂNIEI

Oscar Han, *Vintilă Brătianu* (1931).

Bust din bronz amplasat în fața primăriei comunei Cotești - Vrancea (2021).

VINTILĂ BRĂTIANU (1867 – 1930)

Liberalul integral: omul doctrinei și acțiunii

Material de promovare a Partidului Național-Liberal, cu ocazia aniversării a 150 de ani de la înființare (1875-2025).

CUPRINS

<i>Introducere</i>	5
Omul (familia, studiile, averea)	11
Ipostaze ale carierei (inginer, funcționar, economist și finanțist, membru al academeiei)	41
Publicistul (concepte și concepții)	61
Politicianul	79
București („Micul Paris”)	103
În serviciul bucureștenilor	121
Aprecierea contemporanilor și a posterității ...	311
<i>Considerații finale</i>	323
<i>Bibliografie selectivă</i>	326
<i>Cuprins</i>	335

OMUL

(familia, studiile, averea)

Personalitatea lui Vintilă Brătianu are o bună reflectare documentară și istoriografică, sub toate aspectele esențiale: viața personală, studiile, diversele funcții deținute în timp, concepțiile despre societate, conduita politică etc. La acestea se adaugă impresiile contemporanilor care l-au cunoscut în mod nemijlocit, apoi atitudinile celor preocupați să studieze epoca în care ilustrul personaj a trăit. Suportul documentar al existenței lui Vintilă Brătianu se arată generos: acte de stare civilă, corespondența personală, înscrisuri oficiale, articole și studii care îl au ca autor, rapoarte diplomatice etc. De mare însemnătate sunt fotografiile care îl immortalizează alături de membrii familiei sale ori în compania unor diverse personalități. Personalitatea sa este evocată și în scrieri cu caracter memorialistic realizate de Sabina Cantacuzino și Nicolae Pillat¹, sora mai mare, respectiv nepotul de soră ai lui Vintilă, de

¹ Sabina Cantacuzino, *Din viața familiei Ion C. Brătianu 1821-1891*, București: Editura Humanitas, 2013; Nicolae I. Pillat, *Siluețe din familia Brătianu*, București: Editura Vremea, 2008.

gazetarul Constantin Bacalbașa care reînvie „Bucureștii de altădată”¹ și de abilitatea politician Constantin Argetoianu². De o mare importanță se arată volumul omagial publicat în 1936, care reunește 59 de amintiri ale colaboratorilor celui deja dispărut dintre ei, cu șase ani mai înainte. În prefața acestei lucrări se preciza că

„materialul adunat aici e mai valoros decât documentele din jurnale și monitoare, căci el este fotografia lui morală (a lui Vintilă Brătianu – n.n.), așa cum s-a întipărit pe placa sufletească a prietenilor. Nicio biografie, oricât de savantă ar fi, n-ar putea să înlocuiască aceste relatări intime ce se aștern spontan în scris”³.

Într-adevăr, volumul biografic a devenit o operă de referință, atât prin amănuntele prețioase conținute, dar mai ales prin faptul că, în deceniile următoare, nu a fost redactat niciun alt studiu monografic care să îl întrecă prin întindere sau valoare. Un asemenea demers nici nu ar fi fost posibil în timpul regimului totalitar comunist. Anii stalinismului dezlănțuit au însemnat discreditarea și eliminarea din spațiul public a numelui și familiei Brătianu. Meritele și valoarea acestui neam au fost recunoscute foarte rar, în timp ce opera istoricului Gheorghe Brătianu, inițial interzisă, s-a recuperat parțial și tardiv. Revenirea țării la democrație a creat condițiile favorabile pentru ca Brătienilor să li se restituie locul cuvenit în istoria națională. În ultimele decenii, literatura istorică

¹ Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altădată*, ed. II, vol. 1-4, București: Editura Ziarului „Universul” S.A., 1936.

² Constantin Argetoianu, *Memorii. Pentru cei de mâine: amintiri din vremea celor de ieri*, ed. Stelian Neagoe, vol. 1-9, București: Editura Machiavelli, 1995-2008.

³ *** *Viața și opera lui Vintilă I.C. Brătianu văzute de prietenii și colaboratorii săi (Așezământul cultural Ion C. Brătianu, XXXII)*, București: Imprimeriile „Independența”, 1936, II.

s-a îmbogățit cu mai multe studii referitoare la Vintilă Brătianu, prin valorificarea informațiilor inedite, unele de-a dreptul uitate prin arhive, iar altele cunoscute, dar de nepublicat în anii totalitarismului, precum și a materialelor mai vechi tipărite în prima parte a secolului XX. Lipsa însă o biografie cuprinzătoare, la nivelul exigențelor istoriografiei contemporane, asemănătoare celor dedicate lui Dumitru și Ionel Brătianu, unchiului, respectiv fratelui mai mare al lui Vintilă¹. Această lacună a fost înlăturată în anul 2011, prin strădaniile Corinei Voiculescu, muzeograf în cadrul Complexului Național Muzeal „Curtea Domnească” din Târgoviște, care, într-o monografie de aproape 300 de pagini, a reușit să prezinte, foarte documentat și sistematizat, multe dintre aspectele personalității lui Vintilă Brătianu: viața personală, studiile, profesia de inginer, concepțiile economice și politice, activitățile administrative, funcțiile de ministru și, la sfârșit, ca un corolar al întregii vieți și opere, demnitățile de lider al Partidului Național-Liberal (P.N.L.) și de prim-ministru al României Mari².

Alături de mărturiile scrise stau creațiile de artă plastică, puține la număr, dar care își au partea de contribuție la cultivarea memoriei lui Vintilă Brătianu. O statuie sau măcar un bust al acestui ilustru liberal nu se poate afla în Capitală, ci departe de oraș, în localitatea vrânceană Cotești. În anul 1931, cunoscutul economist Victor Slăvescu i-a comandat reputatului sculptor Oscar Han realizarea unui bust al celui recent trecut în eternitate. Proiectul s-a concretizat în scurt timp, fapt confirmat de anul realizării și de semnătura artistului săpate în bronzul operei de artă. Bustul a putut fi admirat doar până prin 1948-1949, când

¹ Anastasie Iordache, *Ion I. C. Brătianu*, București: Editura Albatros, 1994; idem, *Dumitru Brătianu. Diplomatul, doctinarul liberal și omul politic*, București: Editura Paideia, 2003.

² Corina Voiculescu, *Vintilă Brătianu: personalitatea și activitatea sa*, Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun, 2011.

învățătorul Vasile Gheorghe Vlad l-a îngropat pentru a nu fi dat la topit de către comuniști. Abia după aproape șapte decenii, în iulie 2017, printr-o descoperire cu totul întâmplătoare, bustul a fost scos la lumină și a început o nouă viață, poate mai bună decât prima. Lucrarea a fost restaurată și trecută în patrimoniul cultural național mobil, apoi amplasată în centrul comunei Cotești¹. Anul 2017 rămâne important și prin faptul că marchează un secol și jumătate de la nașterea lui Vintilă Brătianu. Pentru a onora acest moment, Banca Națională a României a lansat în circuitul numismatic o monedă din aur cu valoarea nominală de 100 lei, piesa având diametrul de 21 mm și o greutate de 6,452 gr. Aversul monedei prezintă o imagine de epocă a bibliotecii din conacul Brătienilor de la Florica, inscripția în arc de cerc „ROMANIA”, valoarea nominală „100 LEI”, stema României și anul de emisiune „2017”. Pe revers este redat portretul lui Vintilă Brătianu, inscripția în arc de cerc „VINTILA BRATIANU” și anii care i-au jalonat viața „1867”, „1930”².

*

Activitatea desfășurată de Vintilă Brătianu la Primăria Capitalei nu poate fi înțeleasă și apreciată la adevărata valoare, fără raportarea ei la întreaga existență a *omului* și la toată cariera *personalității* evocate aici. Indiscutabil, mediul familial, pregătirea intelectuală, situația materială, starea civilă și relațiile interumane au construit și direcționat acel *cursus honorum* care s-a dovedit a fi remarcabil. În cazul lui Vintilă Brătianu, demnitățile de

¹ Ordinul ministrului culturii și identității naționale, nr. 2368, 7 mai 2018, cu anexa (postat doar pe pagina electronică a Institutului Național al Patrimoniului, cimec.ro). Destinul bustului este evocat de Ștefan Borcea, „Povestea bustului îngropat al fostului premier liberal Vintilă Brătianu”, în *Adevărul*, nr. 8615, 11 octombrie 2021, 8.

² Circulara B.N.R., nr. 20/1 noiembrie 2017, privind lansarea monedei, în *Monitorul Oficial* (în continuare: MO), nr. 903, 17 noiembrie 2017, 16.

primar și consilier comunal (1907–1911 și 1914–1916) sunt plasate la mijlocul celor patru decenii de activitate publică, astfel că ele nu pot fi înțelese și apreciate corect decât prin raportarea la celelalte preocupări. Demersurile sale edilitare, fie că au fost eficiente ori mai puțin inspirate, trebuie prezentate nu ca o simplă enumerare de date, ci sub forma unei narațiuni în cadrul căreia se caută un sens, o finalitate legată de problema unei continuități identitare în relația: trecut–prezent–viitor. Funcțiile de consilier și primar au în spatele lor experiențe solide și un prestigiu pe deplin meritat. Totodată, cele două poziții administrative au contribuit la ascensiunea constantă din plan politic, Vintilă având onoarea de a deveni ministru, premier și liderul unuia dintre cele mai influente partide din țară. În aceste condiții, apare pe deplin justificată alcătuirea unui medalion biografic care să preceadă prezentarea specială a activității și realizărilor lui Brătianu în calitate de edil bucureștean. Această poveste reunește deopotrivă informații cunoscute și amănunte necuprinse în lucrările anterioare.

*

Familia. Vintilă Brătianu s-a născut la 16/28 septembrie 1867, în casa situată pe Calea Herăstrăului, nr. 55, din suburbia bucureșteană Pitar Moș. Imobilul a dispărut de mult timp, însă poate fi localizat în zona actualei Piețe Alexandru Lahovari. Pe atunci, ulița menționată începea din Calea Mogoșoaiei, întregul ei traseu fiind cuprins în Culoarea/Vopseaua (sectorul) de Galben. Segmentul central al Uliței Herăstrău corespunde actualei străzi George Enescu. După obținerea Independenței de stat, cele două străzi au primit denumiri noi, pentru a immortaliza fericitul eveniment¹:

¹ George Potra, *Din Bucureștii de ieri*, vol. 1; București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1990, 343-347 (evoluția căii Dorobanților).

Podul Mogoșoaiei a devenit Calea Victoriei, iar Ulița Herăstrău s-a numit Calea Dorobanților.

Aspectele legate de nașterea lui Vintilă au, de foarte mult timp, un caracter imprecis. În majoritatea lucrărilor, data venirii pe lume oscilează între 3 și 16 septembrie¹, după cum locul nașterii este indicat a fi în București sau la Florica². Data de 3 septembrie, foarte vehiculată, trebuie socotită o eroare istoriografică, deoarece în secolul al XIX-lea (când s-a născut Vintilă) diferența între calendarele iulian și gregorian a fost de 12 zile. Abia în veacul XX, decalajul a sporit la 13 zile și, de aici, a pornit calculul greșit: s-a aplicat la secolul al XIX-lea diferența corespunzătoare veacului următor, rezultând data imposibilă de 3/16 septembrie 1867! Din lucrările clasice, informațiile despre data și locul nașterii au trecut necorectate în articolele și enciclopediile postate în mediul virtual. Simpla consultare a registrului orășenesc de Stare Civilă pentru anul 1867 elimină orice dubiu asupra datei și locului nașterii lui Vintilă Brătianu.

„Din anul una mie opt sute șasezeci și șapte, luna septembrie, ziua douăzeci și cinci, orele trei și jumătate după amiază.

¹ A. Pentelescu, „Vintilă I. C. Brătianu văzut de contemporani”, în *Argesis. Studii și comunicări*, seria *Istorie*, 9, 2000, 386 (3/16 septembrie 1867); Remus Petre Cîrstea, „Între datorie și vremuri – câteva note privind biografia lui Vintilă I. Brătianu”, în *Argesis. Studii și comunicări*, seria *Istorie*, 12, 2003, 551, nota 1 (16 noiembrie 1867!!); Stelian Neagoe, *Oameni politici români. Enciclopedie*, București: Editura Machiavelli, 2007, 114 (3 septembrie 1867); C. Voiculescu, *Vintilă Brătianu*, 23 (3 septembrie); Dorina Rusu, *Membrii Academiei Române 1866–2016. Dicționar*, vol. 1 (A–L), București: Editura Academiei Române, 2016, 250 (3 septembrie).
² George D. Nicolescu, *Parlamentul român*, partea II, București: I. V. Socec, 1903, 331 (Florica); Lucian Predescu, *Enciclopedia Cugetarea (Material românesc. Oameni și înfăptuiri)*, București: Editura Cugetarea - Georgescu Delafraș, 1940, 128 (Florica); S. Neagoe, *Oameni politici români*, 114 („casa părintească de la Florica-Arges”).

Actul de naștere al Domnișorului Vintilă, de sex bărbătesc, născut în ziua șesesezece ale curenteii, orele unsprezece dimineața, în această comună, în casa din suburbia Pitar Moș, Calea Herăstrău, No. 55, fiu al D-lui Ion Brătianu, de ani 46, rentier, și al D-nei Pia I. Brătianu, de ani 28, domiciliată în susmenționata suburbie și stradă.

Această declarațiune ni s-a făcut în lipsa tatălui de D-l Constandin A. Rosetti, de ani 51, ziarist, din suburbia Sf. Sava, strada Academiei No. 22, care a fost [de] față la naștere; tot de o dată arătând dorința părinților că voiesc a-l boteza în religia ortodoxă.

Copilul mi s-a înfățișat de numitul în prezența martorilor și anume: D-lui Simion Mihălescu de ani ..., funcționar, din suburbia Caimata, strada Caimata, No... și D-lui Eugeniu Carada, de ani 31, jurnalist, din suburbia Sf. Sava, strada Academiei No. 22, amici cu părinții copilului, și care în calitate de martori asistenți au subscris acest act împreună cu noi și cu declarantul, după ce i s-a dat citire.

Constatat după lege de noi,
 Alexandru Bacaloglu,
 ofițer Stării Civile al circumscripției II.

Declarant [ss] C. A. Rosetti
 Martori [ss] S. Mihălescu, Eugeniu Carada
 Ofițer [ss] Alex. Bacaloglu¹.

Vintilă a fost membru al unei familii faimoase, care a dat țării trei prim-miniștri, dar și al unui neam numeros. Părinții săi au fost Ion C. Brătianu (1821–1891)

¹ Serviciul Municipiului București al Arhivelor Naționale, fond *Colecția Registrelor de Stare Civilă. Nașteri, Culoarea Galben*, registrul 3/1867, nr. 709.

și Caliopia (născută Pleșoianu) cunoscută mai mult sub numele de Pia (1841-1920). Cu toată diferența de vârstă dintre soți, mariajul a durat 33 de ani (1858-1891), destrămându-se din cauze naturale. Cuplul a fost binecuvântat cu opt copii, anume trei băieți și cinci fete. Ion Brătianu s-a impus ca o personalitate marcantă a istoriei moderne, fiind un promotor al liberalismului și modernizării. Numele său este legat indisolubil de mari evenimente politice, precum Revoluția pașoptistă, Unirea Principatelor Române, aducerea prințului străin și apoi obținerea Independenței naționale. În amintirile sale, Sabina Cantacuzino mărturisește că „viața tatei a fost un model de cinste înaltă, de bunătate, de abnegație, de energie și de intuiție genială pentru îndrumările ce inițiativa lui veșnic activă dădea în toate direcțiile”¹. În privința Piei Brătianu, aceasta a fost exemplul unei femei foarte devotate familiei sale, motiv pentru care s-a bucurat de stima tuturor celor care au cunoscut-o. Aceeași Sabina Cantacuzino rememorează că „mama a avut, succesiv, opt copii în spațiul de zece ani; a alăptat pe cât a putut, dar s-a ocupat ceas cu ceas de toți, nedespărțindu-se de ei nici o zi până i-a văzut mari. Florica, Sabina, Ionel și Dinu s-au născut pe rând la Florica, urmându-se în fiecare an”². Tot de la Sabina vine confirmarea că nașterea lui Vintilă s-a petrecut într-un moment dificil pentru familie, când tatăl său era plecat în străinătate, iar fratele Dinu, în vârstă de un an, avea febră tifoidă și era cât pe ce să se stingă din viață³. Așadar, opt copii și tot atâtea destine care vor fi prezentate succint în cele ce urmează.

Florica (1862-1865) a fost „fetița întâi născută, favorita tuturor prin frumusețea și dragălașenia ei, răpită în

¹ S. Cantacuzino, *Din viața familiei*, 29.

² S. Cantacuzino, *Din viața familiei*, 55-56.

³ S. Cantacuzino, *Din viața familiei*, 66.

câteva zile de crup (laringotraheobronșită - n.n.). Durerea părinților a fost grozavă și niciodată ștearsă”¹.

Sabina (1863-1944) a primit la botez numele Elena, dar „lumea nici nu l-a știut. Și tocmai pentru examenul de bacalaureat a trebuit identificat la tribunal actul de naștere al Elenei cu certificatele de studii ale Sabine”². Ea s-a căsătorit în 1885 cu medicul Constantin Cantacuzino (1849-1920), fără a avea copii³. Preocupată de artele plastice și cele ale spectacolului, Sabina a contribuit la înființarea și funcționarea Muzeului de artă „Toma Stelian”. Pe lângă sprijinirea instituțiilor culturale, s-a dăruit asistenței publice. Sabina rămâne cunoscută îndeosebi prin însemnările sale memorialistice.

Ion/Ionel (1864-1927) a avut două căsnicii, de fiecare dată fiind al doilea partener al doamnelor sale. Primul mariaj l-a unit pe Ionel cu Maria Moruzi (1863-1921), văduva lui Alexandru Cuza (fiul cel mare al cunoscutului domnitor). Legătura a fost efemeră, însă binecuvântată cu un fiu, anume Gheorghe Brătianu (1898-1953) care a devenit politician și un mare istoric. A doua relație a fost stabilită cu Eliza Știrbey (1870-1957), nepoata domnitorului Barbu Știrbey și fosta nevastă a politicianului conservator Alexandru Marghiloman. Deși mai îndelungată decât prima, din această căsătorie nu au rezultat copii. Ionel a fost cel mai faimos dintre cei opt frați, remarcându-se ca unul din marii oameni de stat ai generației sale. El a avut o contribuție esențială la crearea României Mari.

Constantin/Dinu (1866-1950) apare ca fiind „mai liniștit, dar fără șovăire și cu multă conștiință”⁴. El a fost căsătorit cu Alexandrina/Adina Costinescu (1886-1975)

¹ S. Cantacuzino, *Din viața familiei*, 58.

² S. Cantacuzino, *Din viața familiei*, 56.

³ S. Cantacuzino, *Din viața familiei*, 210-215.

⁴ S. Cantacuzino, *Din viața familiei*, 150.

cu care a avut trei fii: Ion/Oni (1908–1987), Constantin-Emil/Dinki (1910–1990) și Dan Gheorghe (1913–1986). Dinu Brătianu a fost preocupat îndeosebi de afaceri și administrație. Pe plan politic, el a stat în umbra fraților săi, Ionel și Vintilă, asumându-și rolul de lider al P.N.L. abia în anul 1934.

Vintilă (1867–1930), personajul discutat aici.

Maria (1868–1945) era „frumoasă, amabilă și grațioasă”¹, după spusele Sabinei, calități care au ajutat-o să devină Doamnă de Onoare a Reginei Maria. Maria s-a căsătorit cu Ion(ică) Pillat (1859–1952) și a fost mama a trei copii: poetul Ion Pillat (1891–1945), diplomatul, memorialistul și publicistul Nicolae (1894–1975) și mezină Pia.

Tatiana/Tațiana (1870–1940) a devenit soția lui Ilie Niculescu-Dorobanțu (1873–1943), politician liberal și fondatorul comunei rurale Grivița, precursorul cartierului Bucureștii Noi (1925). Cuplul a avut un băiat, Ion, care s-a stins în plină tinerețe (1901–1922).

Caliopia/Lelița (1872–1962), alintată ca Pia cea mică, „era răsfățata tuturor, fiecare o considera ca cea mai dragă și numai grație bunei ei naturi nu a devenit nesuferită”². Ea s-a căsătorit foarte târziu (după moartea mamei sale pe care a îngrijit-o în ultimii ani ai vieții) cu diplomatul, bancherul și politicianul Alexandru Alimănișteanu (1874–1946). Neavând copii, cuplul s-a dedicat operelor de caritate. Pia este autoarea câtorva cărți cu caracter memorialistic.

Această simplă enumerare de date și persoane dezvăluie suficient nu doar o genealogie amplă, pornită de la un cuplu prolific, ci și conexiuni întinse cu neamuri boierești de vază, exemple de cariere reușite ori ale unor destine tragice, modalități de asigurare a bunăstării materiale și, foarte important, a reputației sociale.

¹ S. Cantacuzino, *Din viața familiei*, 84.

² S. Cantacuzino, *Din viața familiei*, 84.

Rămânând în planul legăturilor de rudenie, se cuvine a fi conturată imaginea familiei întemeiate de Vintilă Brătianu. El s-a căsătorit relativ târziu, la 37 de ani, cu Lia Stolojan (1887–1952), diferența de vârstă, des întâlnită în familia Brătienilor, nefiind o piedică în calea unui mariaj durabil. Lia avea o soră (Olga) și doi frați (Radu și Dinu), cu toții fiind copiii cuplului Anastase Stolojan (1836–1901) – Olga Vrăbiescu (1858–1917). Logodna s-a oficiat la Predeal, în prezența membrilor celor două familii și a unor înalți demnitari, precum Dimitrie Sturdza, Eugeniu Carada, Alexandru Beldiman (25 iulie 1904). Cununia religioasă s-a petrecut după câteva luni (10 octombrie 1904), la conacul de la Florica, într-un cerc restrâns, dar care a reunit persoane de vază: Dimitrie Sturdza, Eugen Stătescu, Vasile Lascăr și Eugen Carada. Fericitul eveniment a fost urmat de plecarea cuplului în voiaj de nuntă cu destinația Italia (10 octombrie – 27 noiembrie 1904)¹. După mai mulți ani de conviețuire, Lia și Vintilă Brătianu au devenit părinții unui singur băiat, botezat tot Vintilă (21 octombrie 1914 – 1 iunie 1994).

Lia a fost foarte atașată de familia soțului ei, cu care a împărțit clipe fericite, dar și zile amarnice. În timpul participării României la prima conflagrație mondială, cei trei frați Brătianu iau calea refugiului la Iași, în timp ce Pia împreună cu fiica Sabina și nora Lia preferă să rămână în București și să suporte vexațiunile ocupanților. Din martie 1917, Sabina, Lia și micul Vintilă sunt internați de germani la Mănăstirea Pasărea din apropierea Capitalei. Traiul în acest domiciliu forțat, mai degrabă un loc de refugiu liniștitor, este relatat pe larg în memoriile Sabinei Cantacuzino. După război, Lia Brătianu se alătură inițiativei Reginei Maria și contribuie la crearea Societății

¹ Rubrica „Informațiuni”, în *Voința Națională*, 21, nr. 5784, 27 iulie/9 august 1904, 3 (logodna); nr. 5846, 12/25 octombrie 1904, 3 (căsătoria religioasă); nr. 5884, 28 noiembrie/11 decembrie 1904, 3 (întoarcerea din străinătate).